

BISERICA și ȘCOLA.

Foia bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 10 fr., pe 1/2 an 7 franci.

PREȚUL CĂRȚILOR:

Pentru publicațiile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte ..... până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai ..... v. a.

Correspondențele să se adreseze redacțiunii

„BISERICA și ȘCOLA.”

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Intărirea alegerii de Metropolit.

Majestatea Sa pregloriosul nostru Împărat și Rege apostolic Francisc Iosif Ântaiul prin altissima rezoluțiune datată din 18 Februarie c. n. a. c. și publicată Marția trecută în monitoriul oficial al țerii „Budapesti Közlöny“ la propunerea Înaltului guvern s'a îndurat pre grațios a aproba alegerea Pré Sanției Sale, părintelui Episcop al Aradului Ioan Mețian, efeptuită la 19/31 Decemvre 1898 prin congresul național-bisericesc electoral de Archiepiscop și Metropolit al bisericii greco-orientale române din Ungaria și Transilvania.

În fața acestei altissime rezoluțiuni intru un gând și o sêmțire este biserica și poporul român: intru a esprima profundul său sentiment de grațitudine, de loialitate, de credință și alipirea neclătită, de carea pururia a fost însuflețit poporul român, cătră préinaltul Tron al Majestății Sale și cătră întrégă augusta casă domnitóriă.

Dăm espressionea mulțămitei și recunoștinței noastre înaltului guvern al țerii pentru propunerea făcută préinaltului Tron pentru aprobarea alegerii de Archiepiscop și Metropolit, efeptuită prin congresul național-bisericesc, conform dispusețiunilor statutului organic al bisericii noastre.

Implinind acéstă datorință, constatăm, că Pré înaltul decret al Majestății Sale a produs generală bucuriă în întrégă Metropolia. Sêmțim acéstă bucuriă cu toții, cler și popor de o potrivă! În aceste momente de bucuriă generală a clerului și poporului din Metropolia noi diecesanii Înalt Pré Sanției Sale, clerul și poporul din eparchia Aradului, suntem în greul moment al despărțirii de Archipăstoriul, carele cu mână tare și cu braț înalt, cu armele pietății crestine și cu puterea doctrinei evange-

liei și a stinței noastre biserici între împrejurări grele a condus destinele eparchiei timp de 24 de ani.

În acest greu moment al despărțirii ni-se înfățișeză în mod involuntar epoca cea mai frumoasă și mai bogată în fapte din vieța și istoria bisericii și poporului românesc din eparchia Aradului.

Pré Sanția Sa cu ajutoriul lui Dumneșeu va primi în curënd sarcina slujbei și înaltei demnități, la carea a fost chiămat din voința lui Dumneșeu. Lucrările mari și frumoșe sêvêșite în interesul desvoltării și întării bisericii și în interesul desvoltării poporului prin Pré Sanția Sa în timpul celor 24 de ani ai grelei misiuni de Episcop al Aradului ne vestesc nouê celor de astăzi, și rêmân pururia mărturiă pentru generațiunile viitórie asupra modului, în carele prelatul, carele se desparte acum de noi, și-a împlinit grêua misiune primită din mâna lui Dumneșeu intru conducerea destinelor eparchiei Aradului.

Timp de 24 de ani a vestit Pré Sanția Sa de pre amvonul sfintelor biserici cuvântul lui Dumneșeu iubitului său cler și popor eparchiot prin desele visitațiuni canonice întreprinse în tóte părțile diecesei, prin literile pastorale adresate regulat în fiecare an cătră cler și popor la sêrbătórea Nascerii Domnului, a Anului nou și a Invierii Domnului, și la alte ocațiuni, sfātuindu-l și întărindu-l în credința strêmoșescă și la propășirea în fapte și virtuți crestinesci.

Timp de 24 de ani cu „lacrimi invêțând“ pre fiesce carele din noi a lucrat cu un succes ne mai vêđut până acum în părțile noastre la ridicarea și întărirea invêțământului confesional prin înmulțirea școlilor noastre elementare, prin organizarea institutului pedagogic-teologic din Arad conform trebuințelor timpu-

lui, prin zidirea seminariului diecesan, prin înființarea alumneelor diecesane, și preste tot prin alipirea și îndulcirea poporului nostru pentru creșterea religioasă prin școlile noastre confessionale.

Epoca, de care vorbim, bogată în fapte mărețe, săvârșite pe terenul întăririi și ridicării sântului de pietate creștină, bogată în fapte, săvârșite întru interesul ridicării și înaintării instrucțiunii și educațiunii în popor, a fost în același timp rodnică și pe terenul întăririi și augmentării fondurilor și fundațiilor atât aici în centrul diecesei, cât și în genere în eparchiă, în averea comunelor bisericesci. Fondul preoției din diecesa Aradului, investirea averilor bisericesci în realități prin cumpărarea de însemnate complecse de pământ pre seama diecesei și pre seama multor comune bisericesci, activarea fundațiilor diecesane: Elena Ghiba Birta, Teodor Papp, Ebesalvay și altele dovedesc, că Prelatul, carele se desparte de noi și-a făcut întru prisosință cu zel și cu o neobosită activitate și pre acest teren datorința de Arhiepiscop și Părinte al diecesanilor săi.

Sunt opere mari lucrările săvârșite de Pré Sanția Sa întru interesul dezvoltării și înaintării eparchiei, opere de valoare neperitabilă. La aceste frumoase opere se adaugă apoi și faptul, și ținuta demnă, prin carea Pré Sanția Sa a reprezentat biserica noastră și a apărut interesele bisericii noastre între împrejurările destul de grele ale Arhiepiscopiei Sale.

Prin toate aceste fapte Pré Sanția Sa și-a ridicat monument neperitabil în inima diecesanilor săi, cari puroria îi vor păstra neschimbabilă iubirea și recunoștința, cu carea îi datorăm, și o va străplânta cu deplină pietate în generațiunile viitoare.

Acastă iubire constituie, și ne face nouă diecesanilor atât de greu momentul despărțirii de iubitul nostru Arhiepiscopiu. Faptul însă, că prin operele sale mărețe Pré Sanția Sa rămâne și mai departe între noi, precum și faptul, că depărtarea Pré Sanției Sale dintre noi i-a dat un teren mai mare de lucrare în biserica noastră, și convingerea neclătită, că Pré Sanția Sa prin experiențele câștigate în decursul unui șir lung de ani de demnă Arhiepiscopire și prin iubirea față de credincioșii săi va îngriji și de aci înainte, și va stăruie din toate puterile sufletesci, cu cari l'a distins Dumnezeu la ridicarea sfintei noastre biserici și iubitului său popor, ne inspiră curaj și bărbăție în greutatea momentului despărțirii.

Ne despărțim de înalt Pré Sanția Sa, părintele Episcop al nostru, pentru ca cu atât

mai puternică și nedespărțită să-ne fiă legătura dragostii evanghelice dintre noi, fostii săi diecesani, și între Metropolitul sfintei noastre biserici naționale.

Nutrim și înaintăm în inimile noastre această dumnezeiescă legătură a dragostei evanghelice, credem, și nu ne indoim întrînsa, și cu această dragoste însoțim pre meritosul nostru Arhiepiscopiu în momentul plecării pentru ca să ocupe înalta demnitate, la carea a fost chemat din voința lui Dumnezeu.

Intru mulți ani Stăpâne!

G o z s d u.

(După Tel. Rom.)

„Trăim în un timp, când realismul preocupă toate acțiunile omenești. Avem în vedere numai interesele noastre particulare, numai împlinirea ambițiunii noastre, căreia jertfim totul.

Pe toți, cari nu sunt de ale noastre vederi, pe toți cari nu merg pe un drum cu noi, îi prezentăm ca pe oameni periculoși societății omenești, nedemni de a fi considerați de oameni de omenie.

Curentul acesta a prins rădăcini în o parte a presei noastre, și prin ea s'a străcurat în acele părți ale poporului nostru, cari stau sub influința oamenilor conduși de acea presă.

Și în presa aceea se calumniază oamenii cei mai de omenie, li-să dispută sentimentele lor românești, activitatea lor românească, irima lor cea bună, care bate numai pentru binele poporului.

În asemenea situațiune se cuvine să ne întorcem privirile în trecutul nostru bisericesc și național.

Vom găsi și pe acele timpuri situațiuni ca și cele de acum. Vom afla oameni, cari au fost și ei calomniați, despre cari s'a zis că nu sunt buni Români, că sunt vânduți Ungurilor, că nu pe căi cinștite au ajuns la pozițiuni înalte în viața de stat, că în acele înalte pozițiuni nu au în vedere binele poporului, ei ambițiunea lor personală, căreia jertfesc totul: biserică, națiune, conștiință.

În asemenea mod a fost tractat până a fost în viață și fericitul Emanuil Gozdu.

Fiind că el lucră după capul său, după conștiința sa, după vederile și vastele sale experiențe, era calumniat pe toate terenele, că nu e Român, că nu lucră în interesul poporului român, că e om ambițios, că ambițiunii acesteia jertfesc interesele poporului român în pozițiunea înaltă de comite suprem în un comitat aproape curat românesc.

La mărtea fericitului Gozdu, lumea care în viață l'a calumniat, a aflat că Gozdu întreagă averea sa și-o a lăsat bisericii, ca din interese să se de stipendii tinerilor cari studiază, și sunt lipsiți de mijloace.

Avea aceasta, nu a fost câștigată de la Români. În întreaga viața sa Gozsdu de Români a fost calomniat, și calomniat nu numai de către Românii de la noi, ei și de către cei din România, și cu toate acestea Gozsdu nu s'a disgustat, și întreagă averea o a lăsat Românilor greco-orientali.

Și pe timpul acela se susținea că presa, reprezintă opiniunea publică română, întocmai precum se susține azi, că o parte anumită a presei noastre reprezintă opiniunea publică română.

A fost terorizat Gozsdu atunci, precum terorizați sunt azi, susținuți sunt azi, toți oamenii de bine, cari nu sunt amicii cutărui diariu.

Mai tare de cât opiniunea publică, fals aplicată, a fost conștiința lui Gozsdu, și mai tare trebuie se fie ea azi, când avem dovezi că lumea nu se mai indentifică cu vederile exprimate în o parte a presei române.

Am adus ca ilustrațiune pe Gozsdu, și l'am pus ca model în fața junimei, ca ea se judece, se vadă că răutatea omenească calomniază pe oamenii cei mari, și se nu se lase a fi sedusă.

Azi punem ca model numai fundațiunea lui Gozsdu, din care se impart stipendii anuale în sumă de peste 30.000 fl. tinerilor cari studiază.

Faptul acesta vorbesc de sine și nu are nevoie de pînă noastră spre a fi arătat în totă splendoră sa.

Pe patul de mörte a avut și Gozsdu o dorință, ca testamentul lui să se cetască în fie-care biserică în ziua de 9 Februarie vechiu.

Pentru ce să se cetască?

Pentru ca se nu se deie uitării dispozițiunile testamentului, și fericitul Gozsdu în modestia sa.

Pentru-ca să se indemne și alții la asemenea fapte bune, la asemenea fapte mărețe — șicem noi, ca oamenii cu dare de mână și cu pozițiuni înalte, cari astăzi sunt calomnizați, persecutați, esilați din societatea românească și din corporațiunile românești, se și ia model pe Gozsdu, și inima lor pentru nemernicia unor oameni moralicesce scăpătați, cărora națiunea le dă loc la o parte a presei române, se nu se răcescă de către biserică și ale ei instituțiuni, de către națiunea română, se nu se răcescă față cu poporul român.

E sfântă dorința ultimă a lui Gozsdu, și ea ar fi cu atât mai ușor de implinit, cu cât nu cere jertfe materiale.

Din epistolele parochului tînăr.

I.

Iubiți amici! Cu câtă plăcere și bucurie am cetit epistola ta, în care sficios mă rogi a-ți da unele deslușiri despre însemnătatea postului sfintelor Pasci. Imi aduc aminte de plimbările noastre șilnice, când dornic de a pătrunde în înțelesul tainic sublim al rugăciunilor bisericii noastre, așteptai să îți vor-

besc despre s. Părinți, cari cu mintea umilită și cu inima învăpăiată de credință au compus acele rugăciuni. Și etă acel dor s'a stîrnit de nou în tine la auzul cuvintelor: „Ușa îndurării deschide-o mie, dă-tătoriuile de viață“, pe cari le-ai auzit cîntându-se în biserică. Cu plăcere satisfac după putință dorinței tale. Și mă simt fericit, că te pot scöte pe un moment din virtejul grijilor lumesci la liniștea sufletescă, carea numai în biserică o putem afla.

Voesc a-ți vorbi așadar despre însemnătatea marelui post al s. Pasci dându-ți o schițare scurtă a acestei instituțiuni însemnate a sfintei noastre biserici. Nu crede, că te conduc în vre un pustiu, al cărui sfârșit nerăbdător îl aștepti prin apropierea mării Sărbători. Nu! Și acest pustiu, după cum pöte il numesci tu, l-au înveselit cucernicii Părinți cu apa vieții, și l-au prefăcut în o câmpie roditoare, plantată cu florile creștinismului. Grădinari au fost sântul Ioan din Damasc, cuviosul Cosma, erudiții călugări studiați și marele imnolog Andrei din Creta, luminătorii timpului lor, cari au strălucit din întunecimea chiliilor lor retrase de lume.

În adevăr, biserica a compus pentru mântuirea fiilor săi prin instituirea celor șapte săptămâni a-le postului celui mare și a-le celor trei premergătoare, eposul căderii, mântuirii și judecării celei ultime ale neamului omeneșc. Acest epos duios l-a înzestrat când cu plângeri de pocăință, când cu promisiuni îmbucurătoare ale psaltirei și profeților despre apropierea mântuirii, când în sfârșit cu espunea patimilor Mântuitorului, însă acum nu numai prin cîntări spirituale, ci și prin diferite ceremonii sante spre întărirea impresiunii. Întreg omul să se pătrundă de actul mântuirii; urechia să audă, ochiul să vadă, era gura să se röge; să-și înalte mâinile către ceriu, era genunchii să îi plece; la pămînt să se plece fruntea măreață și pantecele nesățios să se înfrăneze. Priveșce, din câte părți variate să compune acest mare post al sântelor Pasci, pe care eu îl numesc epos, ear tu pöte un deșert. Dacă te înzestrez cu virtutea umilinții, deșertul tön devine o grădină röcoritoare și plină de fructe bune, era eposul meu o cîntare de laudă închinată lui D. Țeu.

E greu însă să părăsesci de odată petrecerile și să le înlocuiesci cu rugăciuni; e greu să te rețini deodată dela mîncările de dulce și să te întorci la mîncări de post, mai puțin plăcute stomacului. Dar biserica, ca o mamă îngrijitoare de fiii ei, a instituit o săptămână înainte de începerea postului, săptămâna albă, care formeză puntea de trecere dela dulce la post, dela plăceri la înfrânări. Trecuți peste această săptămână și îndeletnicindu-ne tot mai mult în rugăciuni și în înfrânare, instituțiunea postului sântelor Pasci ne este un jug lin și nicidecum o sarcină grea și urgentă.

Cât de acomodat să face începutul sântului post prin istorisirea despre căderea în păcat a protopărintelui nostru Adam, ca să șcim, ce avem să de-

plângem în zilele de pocăință ce urmăz și să înțelegem, din ce miserie ne-a eliberat Mântuitorul, când vom sërba la finea zilelor acestora învingerea lui asupra morții. De aceea sè și cântă în cele patru zile dintâi ale postului canonul cel mare al pocăinții, cu frumoșele-i imne pètrunđetóre. Aceste imne cântate cu evlavie imblândesc și inima cea mai înreutătita și dispun și pre cel șovăitor în credință la religiozitate.

Cunoscènd însă biserica slăbiciunile omului și observând că îi scad puterile corporale prin postul aspru și îndelungat, aduce în a treia Duminică în mijlocul bisericii crucea Domnului, ca vèđènd creștinii acest semn al învingerii, să primescă prin acest semn puteri nouë, ér în a cincea Duminică ne întarșce prin întregă repetire a canonului celui mare de pocăință și prin amintirea Mariei din Egipt, modelul înfrânilor.

Învierea lui Lazar, ca garanță a învierii universale și intrarea triumfală a Mântuitorului în Ierusalim, la sèrbătóre Floriilor ne întaresc de nou pentru încordările din sèptemâna patimilor, carea împreună érăși ceriul și pământul, pre D-șeu cu omul, viața cu morțea, cari la aparență par atât de îndepărtate unele de altele și din valea plângerilor lui Adam cel vechi ne conduce peste mormèntul lui Adam cel nou la strigatul aducètor de lumină și bucurie al sfiatelor Pașci: „Ch r i s t o s a î n v i a t“.

Ètă iubite amice părțile constitutive ale eposului meu cu tóte eplșódele mai însemnate. Fericit cel ce îl resfoiesce și își întocmesce viața după el. D.

Morală liberă.

— După „Biserica ortodoxă“ —

Dar ce este și din ce constă morala liberă și pentru ce ateștii vor morală independentă și fără religione ?

Au trecut 19 secole împlinite de la aparițiunea luminei evanghelice, și astă-đi ca și la început și în tótă vremea, trebuie să preamărim pre Dumnezeu și să bine-cuvintăm pe apostolii sèi, căci prin predica Evangheliei, au pus bazele adevèratei civilizațiuni pre pământ, dându-ne o învățatură și o morală atât de trainică și sănătósă. Căci, cu tótă lupta ce s'a dat acestei dumneđești învățaturi în decursul vécurilor și mai ales în secolul trecut și în zilele nòstre ; morala evanghelică este norma și sufletul de viață al societăților cari stau în fruntea civilizațiunei întregi omeniri.

Ori cari au fost vederile și chiar rătăcirile lumii vechi idololatre față de morală, fie în partea ei teoretică, dacă ne-am referi de exemplu la Platon, cu tot geniul și înțelepciunea de care era înzestrat, fie în partea practică, dacă avem în vedere pe aceea ale căror moravuri apostolul Paul le desapróbă și combate din tóte puterile sale, Dumnezeu nu a voit

să nu ne dea probe, și încă evidente, despre nemurirea legii morale ce a sădit'o în inima omului d'odată cu creațiunea sa și pe care i-a luminat'o cu lumina evangheliului iubitului sèu fiu, Domnul nostru Isus Christos.

El a însădit în inima omului chiar și limită până unde póte să mèrgă și să ajungă greșala și eróreă și peste care omenirea cu tótă rătăcirea, viclenia și rèutatea ei nu a putut și nu póte trece. Așa încât ómenii, cu tótă rèutatea lor n'au cutezat nici odată ca să dea vițiului numele de virtute, și tot d'auna au simțit nevoia d'a apropia pe cei buni, sinceri, modești, făcètori de bine, ca să se bucure de ei, de contactul și de bine-facerile lor și din contră, tot d'auna au evitat și evită pe cei rèi, perversi și făcètori de rele, căci apropierea și contactul cu aceștia, simt și știu că nu numai nu le e de folos, dar din contră îi vatămă și moralmente și materialmente.

Dacă vre odată ar fi posibil ca limita acésta naturală să se póta depăși, cine póte prevedea unde ar ajunge omenirea și cum ar fi cu putință ca să mai afle vre un echilibru moral ? Cine ar mai putea atunci deosebi binele de rău, virtutea de viciu și ceea ce e folositor de ceea ce este vătămător ? Singură legea morală înscrisă în consciința fie-cărui om este care nu lasă a se depăși acésta limită, și singură ea luminată de legea morală a Evangheliului lui Isus Christos, duce pe fie-care cu pași siguri la practicarea binelui și a virtuței preservându-l de ceea-ce este rău și vătămător.

Ast-fel chiar și ateii cei mai pronunțați, materialștii, panteștii, positivștii și fatalștii ; toți cei ce tăgăduesc și nègă existența lui D-șeu și a sufletului, toți cei-ce neagă libertatea morală și responsabilitatea omului, chiar și cei ce nègă dreptatea dumneđească și viața viitóre, cu toții fără voia și contra consciinței și convingerilor lor, sunt nevoiți să vorbescă și ei de morală, căci d'altmintrelea n'ar mai avea nici un loc și nici un rost în nici un colț al societății umane.

Dar toți aceștia fiind nevoiți a recunòște necesitatea moralei, vor să aibă un refugiu pentru ași putea introduce și aci ideile lor subversive și periculóse. Spre acest sfirșit ei vor ca morala să fie liberă și independentă, de or ce sistem filosofic și de ori-ce idei, dogme și învățaturi religioșe.

Sub acésta formulă cu toți se unesc și se impacă frătește, căci cu toții devin ateii și propag una și aceeași învățatură pe care o urmăresc pe tóte căile și prin tóte mijlócele. Chiar și aceia cari n'au în cugetul lor d'a nega pe Dumnezeu, încă se unesc ; căci li se pare că vèd realizată o mare ispravă, sfărîmarea și nimicirea ori cărei legături între morală și religione, inaugurând ast-fel libera cugetare cu care le place a se uni chiar și majoritatea, ca să nu dicem mai toți teiștii.

Intențiunea dar vèdită a tuturor celor ce vor și susțin a avea o morală liberă și independentă de

religiune este alungarea lui Dumnezeu și din morală, precum, în teorie, 'l alungă din conștiință și cugetare. La știința lor fără Dumnezeu, vor și morală fără Dumnezeu.

Sistemul lor constă cam din următoarele: „Dumnezeu nu se amestecă și n'are ce căuta în morală. Ea poate să existe și fără ca să existe Dumnezeu“.

Morală liberă dar este aceea care suține că nu este nevoie a pleca de la Dumnezeu spre a-l avea normă și principiu al faptelor, al mișcărilor și al vieții noastre. Că nu este nevoie de existența lui, de credința în el, de dogme și învățături religioase, nici chiar de ideile unei religii, ori cât de pozitivă ar fi ea, fie chiar teistă sau naturală. Și pentru această adepții acestei morale, n'au și nu admit nici un fel de religie, nici chiar pe cea naturală. Nu vor și nu primesc nici o altă religie decât pe aceea a moralei libere și independente.

Principiile acestei morale sunt cam următoarele:

„Regulele și principiile morale nu pot și nu trebuie să depindă de chestiuni teologice și metafizice“
 „Și cea morală care nu atâră de nici un fel de credință religioasă sau idee filosofică, etc., este morală liberă, morală adevărată“.

„Morală care depinde de teologie sau filosofie, după ideile lor, este nu numai falsă, dar chiar periculoasă!“

Tineretul nu trebuie să mai învețe a se conduce de morală religioasă; iar dascălul pentru ca să poată da educațiunea timpului, nu trebuie să se mai refere de dogme și învățături înalte, sublime și abstracte. Dumnezeu, lucru sfânt, înaintea căruia omul trebuie cu inima și cu sufletul să se prosternă, sunt nimicuri și trebuiesc ridiculizate“.

„Morală trebuie să fie liberă, independentă de ori ce religie și de ori ce sistem social chiar. Ea nu trebuie să i aibă existența și bazele sale de cât în om și în libera cugetare.“

„Pentru om este și trebuie să fie sfânt aceea ce vrea el să creadă ca atare, bun și frumos aceea ce ține, iubește și îi corvine“.

Completa libertate și emancipare a cugetării și a voinței omului nu numai de religie, filosofie, sociologie etc., dar de ori ce i-ar fi omului piedică spre a și putea exercita libera sa cugetare și voință spre a judeca așa cum îi convine și a faptui așa cum îi place, iată morală liberă și independentă a ateistilor din zilele noastre.

„Morală însăși și regulele de viață a moravurilor noastre după ei, nu trebuie să aibă de normă, imagine vie și exemple de imitație la care trebuie să aspirăm pe Dumnezeu, bunul suprem și absolut“.

Omul nu trebuie să recunoască și să creadă că există mai pre sus de el o ființă supremă care să-i prescrie legi sfinte și eterne și să-i impue datorii“.

Dar atunci suntem în drept a întreba de unde trebuie să plece, pe ce trebuie să se întemeieze și unde trebuie să ajungă morală?

Răspunsul lor este: de la om, și numai de la om și pentru om; iar după materialisti, din creierul omului, din nervii săi, din sistemul său organic. Aci își are sediul și dacă trebuie să plece toate impulsurile, regulele și principiile moralei libere și independente de ori ce idee religioasă și de Dumnezeu de la care să se inspire și la care să aspire recunoscându-l ca autorul, puterea și autoritatea supremă a moralei și a legilor ei.

Lecciónes practice din scriptologie (scris-cetit).

Tractarea sonului „u“ cu școlarii de clasa I. (conform „treptelor formale“).

1) Observări teoretice.

În timpul mai nou tractarea metodică a diferitelor obiecte de învățământ s'a perfecționat foarte mult prin aplicarea așa numitelor „trepte formale“ sau „metodice“. Învățământul din ori-care ram de cunoștință, numai așa ne va putea duce la rezultatul dorit, dacă arangem și predăm materiale de învățământ conform legilor, după cari se dezvoltă viața spirituală în om. Formele în cari materiile de învățământ au să fie prelucrate, pentru ca școlarii să șile potă însuși și se numesc „trepte formale“ sau „metodice“.

La tractarea fie-cărei lecțiuni distingem 5 trepte formale 1) Pregătirea (analiza) 2) Predarea (sintesa) 3) combinarea (asociația) 4) sistemizarea 5) aplicarea. Fie care materie de învățământ destinată pentru câte o lecțiune trebuie să-o dividăm în părți mai mici și a nume așa că fiecare parte, să reprezinte un ce esențial din materie. Aceste părți se numesc „unități metodice“. Înainte de a păși la treapta primă, trebuie să arătăm ținta lecțiunii prezente. Acest moment să chiamă anunțarea țintei. Prin indicarea țintei fixăm atențiunea elevului asupra temei. Treapta primă, pregătirea (analiza) înaintând de la cunoscut la necunoscut are de scop de a prepara cugetarea elevului pentru înțelegerea ideilor nouă. Treapta a doua, predarea (sintesa) consistă în împărțirea și a nouălor cunoștințe. Treapta a treia, combinarea (asociația) urmărește scopul, de a compara cunoștințele analoage, spre a putea scotea ceia ce este esențial, și a înlătura elementele accesori. Treapta a patra sistemizarea are de scop a formula în mod precis rezultatele tractării (regule, legi, învățături morale) și astfel a pune în sistem cunoștințele școlaru'ui. Treapta a cincea aplicarea are de scop de a conduce pe școlar la întrebuintarea concretă a cunoștințelor învățate. Teoria treptelor formale să basază pe psihologia lui Herbart și pe teoriile pedagogice stabilite de distinsul seu discipol Ziller. Conform acestor trepte se pot tracta toate obiectele de învățământ (afară de gimnastica). Cu ocaziunea de față vom tracta sonul „u“ după metoda scriptologică, din cuvântul „ușă“.

Anunțarea țintei: Fiilor! aji vom învăța un sunet din cuvântul „ușă“.

1. Pregătirea (analiza) a Intuiție și conversație despre: ușa.

Învățătorul deschide ușa și apoi o închide și întreabă ce am făcut eu acum? (D-Ta a-i deschis și a-i închis ușa). (Elevii trebuie ținuți să răspundă tot în propozițiuni întregi). Ce putem face dară cu ușa? (ușa o putem deschide și închide) Pe unde intrăm în sala de învățământ? Să răspundă Iosif! (. . . pe ușa) Pe unde ieșim din sala de învățământ? (. . . pe ușa). Așa dară ce facem pe ușa? (. . . pe ușa intrăm și ieșim din sala de învățământ). Cum trebuie să intrăm pe ușa? (. . . ușa să o deschidem puțin, apoi să o închidem lin și după-ace am intrat să dăm binețe celor ce sunt în casă). Câte uși are sala noastră de învățământ? (. . . una). Privește-o! Din ce e făcută ușa? (. . . din lemn). Tóte ușile sunt făcute din lemn? (. . . nu) Ce formă are ușa? (. . . oblungă). Ce colóre are ușa? (. . . brunetă). Cine face ușa? (. . . măsarul).

b) Desvoltarea sunetului.

Cum am șis că e ușa cu privire la colóre? (. . . Ușa e brunetă). Așa e! Acuma băgați de seamă vă spun șicerea acésta rar: Ușa-este-brunetă. (De câte ori pronunț un cuvânt ating cu degetul tabla băncei). Spune și tu Ioane șicerea acésta și de câte ori te oprești atinge cu degetul banca! De câte ori m'am oprit, când am răspuns șicerea acésta? (. . . de 3 ori). Așadară câte părți are șicerea acésta? (. . . trei părți). Voi știți de mai nainte, că părțile șicerei se numesc cuvinte! Așadară spune-mi tu George câte cuvinte sunt în șicerea asta? (. . . trei cuvinte). Care cuvint l-ai aușit mai întâiu? (. . . cuv. ușa). Dar a dóua óră? (. . . cuv. este). Ce ai aușit mai în urmă? Care cuvint? (. . . cuv. brunetă). (Acuma învățătorul se rentóree la cuvintul „ușă” și i-l pronunță rar așa: u-șă, și la fie-care parte iarăș atinge cu degetul banca și întreabă). De câte ori m'am oprit până când am răspuns cuvintul u-șă? (. . . de 2 ori). Așadară câte părți are cuvintul acesta? (. . . dóua părți). Care e partea întâiu? (. . . u-) Care e a dóua? (. . . șă) (Acum răspund și școlarii cuvintul u șă) Voi știți de mai nainte că părțile uzui cuvint se numesc silabe) Care-i partea întâiu din cuvintul u-șă? (. . . u). Care e a dóua? (. . . șă). Acum spune-mi tu care e silaba întâiu? (. . . u). Care e a dóua? (. . . șa). Spune și tu și tu etc. Când șicem dară u-șă ce aușim mai întâiu? (. . . pe „u”). Dacă vé mai aduceți aminte încă dela învățarea lui „u” „i” ce am șis că sunt? (. . . sunete). Ce va fi dar și „u”? (Și „u” va fi un sunet). Spune-mi și tu ce e „u”? și tu! Spuneți cu toții!

2. Predarea, aratărea (sintesa).

Când șicem noi „u” vedem-ul pe „u” sau numai il aușim (. . . numai il aușim). Cum am șis la celelalte sunete învățate, ca să le vedem ce a trebuit să facem? (. . . semnul lor). Ce va trebui dar ca să facem și acum pentru ca să putem vedea sunetul „u”? (un semn) Deci grijiti! Eu ve voiu face pe tablă semnul sunetului „u”, iacă așa: „u”. (Litera trebuie să o facă învățătorul încet și destul de mare mai întâiu să 'ntelege o face în-

treagă și numai după aceea desfăcută în elementele din cari se compune, trăgând continu atențiunea elevilor la facerea respective descompunerea aceleia) Li să spune apoi, că semnul acesta să numeste litera „u”, și că de câte ori vor vedea semnul acesta să-i șică „u”. Se mai întreabă-șpică deosebirea între son și literă, că adecă: sunetul sau sonul numai se aude, iar litera se vede.

Acum îi provocăm pe școlari să o facă și ei mai întâiu cu degetul în aer, apoi pe bancă și în fine cu condeiul pe tăbliță, corigând pe cei, cari o fac greșit.

Acum la întrebarea, că din ce elemente e compusă litera „u” — făcută șid aceasta, așa-șicând, din doi: „i” — ușor ne vor răspunde, că litera învățată „u” e făcută din o linie subțire în sus; linie grósă plecată spre dreapta în jos, — arc în sus; linie piezișe în sus, — apoi iarăș linie grósă plecată spre dreapta în jos; arc în sus și 'n fine linie piezișe în sus. Apoi continuăm: Voi ve aduceți aminte, că noi am învățat, că este „i” scris și „i” tipărit, acum băgați de seamă litera, pe care am învățat-o noi acum este „u” scris dar precum știți, că este „i” scris și „i” tipărit așa avem și „u” scris și „u” tipărit și atunci arătăm pe „u” tipărit. Le arătăm apoi atât litera „u” scrisă, cât și cea tipărită între literele mobile, pe tabela de părete și în abecedar. În fine li se arată, că în ce seamănă sau se deosebesc de olaltă și resp., că ce au și ce nu au comun!

3. Asociarea. Fiilor! se-mi spuneți cu care literă învățată de mai nainte am putea aseména pe „u” scris? (Mai bine l-am putea aseména din literele învățate cu litera „n” întórsă) Dar pe „u” tipărit? (Tot cu litera „n” întórsă cu capul în jos). Dar dacă am scrie numai jumătate din „u” ce literă ar fi? (litera „i”). Așadară din căți „i” este făcută litera „u”? (Din doi „i”).

4. Sistemisarea. Acum priviți aici! Litera „u” învățată o scriu lângă celelalte — în șirul celor cunoscute.

5. Aplicarea. În sensul acesta, e a se da copiilor cuvinte ca: ură, mure, uger etc., ca astfel prin articulare, sonisare să afle sunetul „u”. După aceasta îi provocăm, ca să îmbine litera învățată cu cele deja cunoscute formând cuvinte ca: un, nu, nun etc. Știut fiind, că în anul întâiu și al doilea de școlă, dar mai ales în anul întâiu dominează cetirea mehanică, se mai pot forma și cuvinte ca: ui, iu. Tóte aceste cuvinte, combinații mai întâiu trebuie scrise și apoi cetite. În fine provocăm pe elevi, să-și șcótă abecedarul deschicându-l la litera „u”. Cetim cu elevii articulând mai întâiu celea scrise și apoi celea tipărite. Aceasta e de a se face mai întâiu cu singurateci apoi în cor! (Urmează deprindere multă). Ca încheere le mai șicem: Fiilor! aceasta lecțiune dela litera „u” să o scrieți acasă și mâne când veniți la școlă să mi-o arătați!

Socodor, la 30 Ianuarie 1899.

Ioan Crișianu,
înv. ort.

D I V E R S E.

Rectificare. Voind a publica mai multe documente referitoare la istoria eparhiei Aradului, am comunicat în nrul trecut al fôiei nôstre cerculariul fericitului întru aducere aminte Episcop Pavel Avacumovici, edat cu ocașinea deschiderii preparandiei nôstre din Arad, și din eróre n'am înregistrat, că acel document s'a publicat și în analele academiei române de științe din 1893 între documentele alăturate la discursul de recepțiune al dlui Iosif Vulcan: „Dimitrie Cichindeal“, — ceea ce prin această suplinim.

† **Necrolog.** Nicolae Martinovici în numele seu și al subsemașilor, cu inimă dureroasă aduc la cunoștință, că iubitul lor tată, socru și bunic preotul Constantin Martinovici după un morb îndelungat în etate de 83 ani, în al 24 an al vedoviei și al 52-le an al preoției — împărtășit cu stele taine — a adormit în Domnul astăzi în 6/18 Februarie a. c. la 7 ore dimineața.

Remășițele pămâtesci vor fi așezate spre odihnă eternă în 8/20 Februarie la 9 ore dimineața în cimiterial comunei Topoloveș.

Topoloveș, 6/18 Februarie 1899. — Fie-i țărina ușă! Nicolae Martinoviciu, preot-capelan. Stefan Martinovici, not. comunal. Elena Martinovici, fi și fică. Georgina, Constantin, Cornelia, Traian, Catarina, Lucreția, Ștefănuț, Corneliu, Iuliu și Eugenia Martinovici, ca nepoți. Maria Sovari mărit. Martinovici, noră.

† **Caz de mörte.** Tinerul de bună speranță Casar V. Felnecan gimnast abs., cleric de cursul I, în al 20-lea an al etății sale, după lungi și grele suferințe în 24 Faur a. c. a răposat în Domnul.

Defunctul Felnecan în scurtul timp cât a fost elev al institutului nostru teologic, prin manierele sale fine și prin purtarea sa blândă și-a câștigat iubirea colegilor și simpatia superiorilor săi.

Remășițele pămâtesci a le defunctului s'au depus spre vecinică odihnă eri în cimiterial din Sămbăteni pe trecut până la mormânt de colegii săi, și de un public ales și numărös.

În veci amintirea lui!

* **Carte pentru învățători.** Dl inspector scolar regesc din comitatul Albei de jos, anunță, că din cartea sa intitulată „A tanitók jogai és kötelességei“, drepturile și datorințele învățătorilor, va apărea în curând edițiunea a treia. Opu se pöte comanda la autor în Aiud (Nagy Enyed). Prețul unui esemplar abonat înainte este 2 fl. v. a.

* **Avis.** Prin această se avisază toți prepar. abs. ai preparandiei gr. or. din Arad, din a. 1884 — fără deosebire de funcția ce ocupă — că în anul curent vom ținea convenirea colegială după 15 ani de despărțire; deci e rogat fie-care a-se adresa subscrisului cât mai curând când și unde să se țină convenirea. Din încredințarea mai multor colegi. Măderat, 25 Faur 1899. Petru Vancu.

* **Sfêrșitul lumii.** Falb, prorocul pesimist al vremilor, profetește, că pământul nostru se va prăpădi deja în decursul acestui an. Ziua critică va fi 13 No-

embrie 1899, când planeta, pe care locuim, se va ciocni cu cometul Biela. Profesorul Janes Lütze a ținut la universitatea din Berlin o conferență la reuniunea fotografiilor, în care a liniștit poporul nedumerit, că primejdia nu este așa de mare, cum o arată Falb. Este sigur, că ciocnirea prevestită de Falb se va întâmpla, însă nu pământul nostru ci cometul Biela va trage cea scurtă. Comeții sunt formați din materii foarte ușore gazöse, cari posed foarte puțină esistență și se descompun ușor. Cometul Biela, care tot la 7 ani apare pe orizont, este tot mai mic de câte ori îl vedem. Din cauza cursei cu celeritate mare ce o face, el mereu se tocește. Ciocnirea va avea cel mult de urmare, că o parte a cometului va rămănea pe pământ. Va fi o plöiă de stele frumoasă și desă cum a fost în 1833 și 1866; și atunci cometul a cutezat să dea pept cu pământul. Humboldt cu asistenții săi au constatat, că la 1833 au cădüt pe urma ciocnirii lui Biela cu pământul, nu mai puțin ca 25,000 de meteori, un joc de foc minunat și puțin periculos.

* **Un lac care apare și dispăare.** Iarna și primăvara, basinul lacului Zurknitz din Iliria (Austrie), e cu totul plin de apă. Când se apropie vara, apele încep să scadă și, după câteva săptămăni, fundul lacului e cu totul uscat. Locuitorii se grăbesc să samene în el cereale și se ved atunci crepăturile prin cari s'au retras apele în sinul pământului. Însă pe la sfîrșitul tómnai, chiar când nu plouă de loc, apele încep să ese ear' din crepături, se urcă repede și umplu tot basinul. Acest lac e lung de dece kilometri și la g de trei.

* **Puterea vindecătoare a somnului.** „Zeitschrift für dätetische Therapie“ din Berlin publică nisce observări foarte interesante din péna dr-ului Beewald despre puterea vindecătoare a somnului. Etă ce ăice: Somnul, séu cel puțin odihna în pat se folosesc încă foarte puțin în medicină. Sunt însă două morburii, cari pretind necondiționat somnul: anemiă și nervositatea. Causa principală a anemiei este, că sângele e lipsit în ore-care chip de a primi destul oxigen. De aceea este foarte greșit, ca pe un anemic să-l curezi cu vecinice plimbări, séu exerciții trupesci, cari tocmai pretind o dosă mare de oxigen. În primul rând trebuie așa dér liniște și încă prin repaus în pat. Somnul lung și aerul curat este cel mai bun mijloc și în contra nervosității. Medici din Paris nici nu au mai trimis ađi pe bolnavii de nervositate la stațiuni balneare unde sunt la ordinea ăilei balurile, teatrale și alte petreceri sgomotöse, ci le impun o cură de 4—6 săptămăni de repaus în casă.

Reuniunea învățătorilor români dela școlele populare confesionale ortodoxe din protopopiatele aradane I—VII.

Despărțământul protopopesc Radna.

Nr. 8/1899.

Convocare.

Despărțământul protopopesc Radna, al reuniunii învățătorilor români dela școlele confesionale ort. din protopopiatele aradane I—VII; își va ține adunarea sa de primăvară la 9/21 Martie a. c. în localitatea școlii confesionale rom. ort. din Căpruța.

La aceasta adunare On. membrii precum și toți binevoitorii școlii românești sunt cu onöre invitați a participa.

Programul adunării:

1. Dimineața la 9 ore asistarea în corpore la chemarea Duhului sânt.
2. Ascultarea prelegerii practice din geografie, ținută cu elevii de Damaschin Medrea, învățător în Căpuța.
3. Deschiderea adunării prin președinte.
4. Constatarea membrilor prezenți.
5. Observări și apretieri asupra prelegerii ținute.
6. Cetirea operatelor intrate la birou.
7. Alegerea comisiunii cenzurătoare.
8. Incasarea taxelor.
9. Cetirea rapoartelor.
10. Propuneri și interpelări.
11. Designarea locului și a timpului pentru adunarea proximală.
12. Alegerea unei comisiuni pentru autentificarea protocolului.

Radna, la 4/16 Februar 1899.

Demetriu Roman,
președinte.

Damaschiu Medrea,
notar.

C O N C U R S U R I.

Prin strămutare devenind vacantă parochia Șag (protopresbiteratul Timișorii), pentru deplinirea ei se eserie concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare în foia diecesană „Biserica și Școala“.

Beneficiul parochial constatător din folosirea unei sesiuni parochiale, din stola și birui usuat, computat fa- e cel puțin 600 fl., anual.

Recursele ajustate cu atestatele despre cvalificația prescrișă în § ul 15 lit. b. al Regulamentului pentru parochii din a. 1891, sunt a se asterne P. On. oficiu ppresbiteral în Timișoara (Fabrik). Concurenții vor avé să se presente, cu observarea §-lui 18 din același Regulament, în a. biserică de acolo, spre a-și arăta desteritatea rituală și omietetică.

Dat în Șag, din ședința comitetului parochial ținută în 3 15 Februaru 1899.

Comitetul parochial.

Cu consensul ppresb.: Dr. TR. PUTICI, m. p.

Pentru ocuparea definitivă a postului învățătoresc dela școala mixtă (cl. I.) din **Toracul-mic** prin a é-ta se eserie concurs cu termen de alegere în 30 de zile dela prima publicare în foia „Biserica și Școala“

Emolumentele sunt: a) în bani gata 220 fl. v. a.; b) pentru încă cămément de unde se va în alți și școala 48 fl. v. a.; c) pentru un juger de pământ 32 fl.; d) 20 chibie grâu; e) 40 fl. pentru cuartir până- e comuna bisericescă l va face în natură; f) 15 fl. pentru conferențele inv. dacă va participa; g) o grădină extravilană de 400□; h) altă grădină intravilană de 120□ care numai până atunci o va folosi alesul inv. până când se va edifica școala nouă proiectată

Concurenții au se-și subșternă recursesle cuvincios ajustate cu tôte documentele prescrișe de legea s. oias-tică P. O. D. ppresbiter Paul Miulescu în N. Komlos, comitatul Torontal până la încheierea concursului, și a se presenta în vre-o Duminecă ori: sâbătore în s-ta biserică, spre a-și arăta desteritatea în cântare și tipic, avënd alesul învățător a îndeplini și funcțiunea de cantor.

Se observă că acela dintre candidați care va dovedi aptitudinea întru a instrua și conduce corul vocal în cuartet esistent va primi din lada s-ter bisericii una remunerațiune anuală de 30 fl. v. a. și din tôte venitele corului iumătate.

Din ședința com. par. gr. or. rom. din **Toracul-mic** ținută la 17/29 Ianuar 1899.

V. Petroviciu,

paroch ppres. com. par.

Petru Mihaiu,

inv. și not. la comitet.

În conșelegere cu mine: **PAUL MIULESCU**, m. p. ppresbiter ass. const. și insp. de școle.

—□—

Conform ordinului Veneratului Consistoriu dtto 20 Ianuarie a. c. Nr. 192, pentru deplinirea postului preoțesc imbinat cu cel învățătoresc din comuna **Soroșag** protopresbiteratul Radnei se eserie de nou concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în foia „Biserica și Școala“

Emolumentele anuali preoțesci sunt: 1) 60 jugere pe deal și 4 jug. cu grădină cu tot la vale; 2) Birul dela 80 numere de case câte 2 măsuri de cucuruz nedespoiat; 3) Stolele usuate; 4) Cortel în casa bisericii unde e și sala de învățământ.

Emolumentele învățătoresci sunt: 1) În bani gata 150 fl.; 2) 30 jug. pe deal și lemne de foc din pădurea comunală.

Alegândul preot-învățătoriu va avé se dea din venitu. său 100 fl., veteranului preot Vichentie Popescu până va fi în v. é-ta.

Reflectanții au se dovedescă cvalificațiunea prescrișă de preot-învățător și ca se-se presente în vre-o Duminecă ori sâbătore spre a-și arăta desteritatea în cele rituale. Recursele adresate comitetului parochial sunt a se trimite părintelui protonop tractual Vasiliu Beleş în M.-Radna

Soroșag din ședința comitetului parochial ținută la 27 Ianuaru 1899.

Comitetul parochial.

În conșelegere cu: **VASILE BELEȘ**, m. p. protonop.

—□—

LICITAȚIUNE MINUENDĂ.

Pentru edificarea din nou a unei școle, împreună cu cuartir învățătoresc din comuna **Cuveșdia** (Kövesd) comitatul Timiș, pe baza planului și specificării aprobat de Prea Venerabilul Consistoriu sub Nr. 2354 ex 1897, — se eserie licitațiune minuendă pe ziua de 28 Faur (12 Martiu) a c. la 10 ore nainte de améști în localul ș. oei din loc.

Prețul de esclamaré este: 2833 fl. 68 cr. v. a. Licitanții au a depune vadiu de 10%.

Condițiunile, planul și specificația de spese se pot vedea în ori ce zi la subscrișul oficiu parochial.

Cuveșdia la 11/23 Februarie 1899.

Din încred:

Ioan Suciu,

ppres. com. paroch.

Georgiu Tomi,

not. com. par.

Pe baza conșensusului Comitetului parochial gr. or. român din comuna **Belințiu** prin acésta se eserie concurs de licitațiune minuendă pe **Dumineca în 14/26 Februar a. c. 11 ore a. m.** pentru facerea scaunelor, ușilor, ferestrelor, repararea stranelor și a tronului episcopesc dela s. biserică română din comuna **Belințiu**.

Prețul de esclamaré 600 fl.

Planul, preliminarul și condițiunile de licitațiune se pot vedé în fața locului.

Dela reflectanți se potfesco se depună înainte de licitațiune vadiu de 10%.

Belințiu 1/13 Februaru 1899.

Lucian Șepeșan, m. p.

adm. prot. și ases. scaun.

Damas. Cărăbașiu, m. p.

ppres. com. par.